DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2021-3-91-34>

УДК 94(477.86):008“1945-1953”

Олексин О.О.

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

ДІЯЛЬНІСТЬ КУЛЬТОСВІТНИХ ЗАКЛАДІВ НА ТЕРИТОРІЇ СТАНІСЛАВСЬКОЇ ОБЛАСТІ (1945–1953 РР.)

Анотація. Статтю присвячено суспільно-історичним аспектам розвитку культосвітніх закладів Станіславської області у повоєнний період. Дослідження базується на аналізі широкого кола архівних документів та інших історичних джерел і розкриває особливості діяльності галузі культосвіти на Прикарпатті. Курс на радянізацію краю з боку тоталітарного режиму торкнувся всіх сфер життя в регіоні, у тому числі культурного будівництва. Радянські ідеологічні кампанії в епоху сталінізму були спрямовані проти культурної інтелігенції, як головного носія національної ідентичності українського народу і часто проходили під гаслом «боротьби з буржуазним націоналізмом». У статті висвітлено стратегію влади щодо функціонування культосвітніх установ, а також розглянуто основні форми та зміст їх діяльності. Проаналізовано досягнення та недоліки культосвітньої роботи в Станіславській області.

Ключові слова: культосвітні заклади, клуб, бібліотека, музей, кіно, художня самодіяльність, Станіславська область.

Oleksyshyn Oleh

Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas

ACTIVITY OF CULTURAL AND EDUCATIONAL INSTITUTIONS IN STANISLAV REGION (1945–1953)

Summary. The article deals with social and historical aspects of the development cultural and educational institutions on the territory of Stanislav region in postwar period. The research based on the analysis of a wide range of archival documents and historical sources. After the end of the Second World War the process of Sovietization continued in the Western region of Ukraine. This course touched all the spheres of life of the regional society. General control also spread to the all manifestations of the spiritual life that was accompanied with the cruel ideology. Soviet ideological campaigns in the era of Stalinism were directed against cultural intelligentsia as the main bearer of national identity of the Ukrainian people. They often were held under the slogan of “struggle against Ukrainian bourgeois nationalism”. On the one hand, in Carpathian region a wide network of cultural and educational institutions was created, and various work was carried out among the population of towns and villages. On the other hand, the state authorities imposed standardized system of social relations that neglected national cultural tradition and was used for ideological purposes. The article discloses a process of organization of club, library, museum and cinema network in Stanislav region in the second half of the 1940s – in the early 1950s. Achievements and drawbacks of the regional cultural and educational sphere in the era of Stalinism are revealed. The main problems of the industry in the towns and villages were low authority of the heads of institutions, passivity of the local population, poor material and technical basis, lack of suitable premises and others necessary for organizing cultural and educational life. Problematic moments and directions of overcoming of skilled deficit in the Carpathian cultural and educational institutions in the conditions of the command-administrative system are presented. The role and place of librarians, club and museum employees of Stanislav region in confrontation between nationalistic underground and bodies of Soviet power are distinguished. It can be argued that the cultural and educational sector in the region developed within the strict framework of state cultural policy.

Keywords: cultural and educational institutions, club, library, museum, cinema, amateur theatre, Stanislav region.

Постановка проблеми. Процес сучасного державотворення на Українській землі не може відбуватися без всебічного дослідження історичного досвіду нації. Звернення до свого минулого, до питання збереження історичної пам'яті – один з ключових факторів формування національно свідомого громадянина і поступального розвитку всього народу.

У цьому контексті продовжує зберігати свою актуальність в сучасній історичній науці регіональна проблематика. Серед іншого, вже не одне десятиліття вітчизняні історики досліджують особливості політики радянізації західноукраїнських земель в 40-х – 50-х роках ХХ ст. Ця доба була і залишається однією із найсуперечливіших в новітній історії України, адже пов'язана з процесами відновлення зруйнованої війною соціально-економічної інфраструктури міст і сіл, збройного

опору радянській владі з боку націоналістичного підпілля ОУН-УПА, масових репресій проти населення краю з боку сталінського тоталітарного режиму. Неоднозначними були й радянські культурні перетворення в Західній Україні, що зумовило потребу поглибленого вивчення даної проблематики, тепер вже з неупереджених позицій та на основі усіх доступних джерел.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У радянській історіографії більшість досліджень з проблем розвитку культурно-освітньої сфери західноукраїнського регіону чималою мірою страждали на ідеологічну заангажованість і відзначалися суттєвими методологічними вадами. Свідченням цього були, зокрема, праці радянських істориків І. Кошарного, І. Забокрицького, Л. Кисельової. І тільки після розпаду СРСР у вітчизняній історичній науці з'явилося чимало до-

слідників, які системно, об'єктивно і без упереджень почали вивчати особливості культурних процесів у Західній Україні в змісті політики радянзації (В. Баран, Ю. Шаповал, В. Юрчук, О. Рубльов, Ю. Черченко, Т. Марусик). Водночас власне авторське бачення специфіки розвитку культосвітніх установ Станіславщини у досліджуваній нами період запропонували в своїх працях останніх десятиліть І. Андрухів, М. Паньків, О. Малярчук, І. Чмелик, О. Шилук.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. На основі масиву архівних матеріалів досліджується актуальна в даній постановці і хронологічних межах проблема, яка в умовах зростання інтересу до вивчення питань регіональної історії ще не отримала свого комплексного та повного висвітлення в сучасних історичних дослідженнях. Здійснено спробу проаналізувати історичні джерела, виходячи не з ідеологічних чи особистих симпатій, а виключно із наукових засад.

Формулювання цілей статті. Метою дослідження є аналіз діяльності культосвітніх закладів Станіславської області у повоєнні роки, з'ясування динаміки розвитку клубної, бібліотечної та музейної мережі, а також форм і змісту культурно-масової роботи серед населення краю.

Виклад основного матеріалу дослідження. Після звільнення західноукраїнських земель від німецької окупації в 1944 р. радянські органи влади продовжили розпочатий ще з часів першого свого приходу сюди процес політичної, соціально-економічної, культурної інтеграції регіону в єдиний загальносоюзний державний механізм [2, с. 43]. Відбудова народного господарства повинна була супроводжуватися своєрідною культурною революцією в побудові соціалізму. З огляду на це, серед важливих механізмів поширення і пропаганди комуністичних ідей та ідеалів поміж місцевого населення партійні органи розглядали й проведення широкої культурно-масової роботи. З цією метою було взято курс на відновлення діяльності цілої мережі культосвітніх установ (будинків культури, клубів, хат-читальень, бібліотек, музеїв), які ще в період 1939–1941 рр. займалися просвітницькою, виховною і насамперед ідейно-політичною роботою в регіоні [3, с. 106]. Що стосується Станіславської області, то на кінець 1945 р. було заплановано відкрити 676 таких закладів, хоча з різних причин запрацювало тільки 485, тобто 76% від запланованих показників [17, арк. 1].

Слід зауважити, що процес повернення «пролетарської культури» в різних її формах і проявах нерідко супроводжувався пасивним її сприйняттям з боку місцевого населення [1, с. 440]. І така тенденція мала цілий ряд пояснень. Переводячи, ця культура за своїм змістом була чужою для чималої кількості прикарпатців. Адже там, де раніше були хати-читальні та народні доми, споруджені на добровільні пожертви громади й за активної участі національно-патріотичних товариств і організацій, де проголошувалися націоналістичні ідеї, проводилися святкові заходи на пошану українських культурно-громадських діячів, раптово укорінювалася комуністична пропаганда [20, с. 107–108].

Ще вагомим фактором, який заважав цілеспрямованому курсу на радянізацію західних

областей України, у тому числі й в культурній діяльності, була збройна та ідеологічна протидія сталінському режимові з боку націоналістичного підпілля. Серед іншого, в інструкції крайового керівництва ОУН Станіславщини своїм надрайонним провідникам від 12 листопада 1945 р. наголошувалося: «Не допустити до існування по селах клубів. Свята, забави, мітинги, гостини все і всюди розганяти» [22, арк. 16–17]. Узавши на озброєння це та інші подібні розпорядження, націоналістичне підпілля серйозно перешкоджало активному веденню культурно-освітньої роботи радянськими органами влади на всій території області. Показовим у цьому плані є той факт, що у перший повоєнний рік в Косівському районі практично всі клуби мали змогу проводити свою роботу серед населення лише у денну пору доби. У Снятинському районі націоналісти напали на клуб під час заняття драмгуртка і побили гуртківців, заборонивши під загрозою смерті готувати виставу. У селищі Делятин спалили Будинок культури, в Болехівському районі зруйнували клуб, а в Букачівському районі викрали старшого інспектора культосвіти. Окрім того, загалом по області націоналістичне підпілля знищило 14 сільських бібліотек з книжковим фондом більше 2000 примірників [17, арк. 1].

На перешкоді ефективному здійсненню культурних перетворень в регіоні стояла й низька кваліфікація культосвітніх працівників. Як свідчать документи, на весну 1946 р. в сільських і районних закладах культосвіти Станіславщини було зайнято 848 осіб, з них 709 мали початкову освіту, 74 особи – загальну середню освіту і тільки 54 особи – вищу [7, арк. 174]. Переважна більшість працівників бібліотек не мали не тільки спеціальної освіти, але й повної середньої [18, арк. 3].

Щоби якось виправити таку кричущу кадрову ситуацію, на виконання постанови РНК УРСР від 4 травня 1945 р. Комітет в справах культосвітніх установ УРСР організував шестимісячні постійно діючі курси з підготовки працівників відповідного профілю для західних областей України при Львівському і Тернопільському культосвітніх технікумах. Однак, незважаючи на гостру потребу в кваліфікованих кадрах, план підготовки культосвітників з числа місцевого населення для Станіславської області протягом 1945–1947 рр. систематично не виконувався [10, арк. 26]. Ще одним негативним моментом була висока плинність кадрів у культосвітніх установах. У 1949 р. за цим показником, який склав 90%, Станіславщина, виявилася найгіршою в республіці [13, арк. 151].

Серед найбільш численних у мережі культосвітніх закладів, особливо в сільській місцевості, в повоєнні роки на Прикарпатті були клуби і хати-читальні. ЦК КП(б)У і Рада Міністрів УРСР своїми рішеннями вимагали від клубних установ передовсім виконання завдань з виховання трудящих у дусі комунізму, роз'яснення серед громадян постанов партії й уряду, розширення світогляду населення в сфері політичних і науково-природничих знань, тоді як питання безпосередньої допомоги населенню в розвитку народної творчості і художньої самодіяльності відсувалося на другий план [11, арк. 127]. На початок 1946 р. в Станіславській області відновили свою роботу 24 районні клуби, 10 будинків культури, 378 хат-

читалень і сільських клубів, що однак не дозволяло культосвітникам вийти на довоєнний рівень розгортання мережі цих закладів [6, арк. 29].

На виконання рішень XI Пленуму ЦК КП(б)У, які зобов'язували партійні організації до 1 жовтня 1946 р. забезпечити в кожному селі діяльність клубу чи хати-читальні, при активній участі самого населення краю було проведено роботу з відбудови і створення клубної інфраструктури. На неї було мобілізовано близько 10 тисяч прикарпатців [7, арк. 100].

Варто сказати, що й фінансове забезпечення діяльності клубів у перші повоєнні роки було на дуже низькому рівні. У згаданому 1946 р. на кожний сільський клуб Станіславської області бюджетом виділялося 4000 крб., з них 3400 крб. – на зарплату працівникам, решта – безпосередньо на культурно-освітню роботу закладу [7, арк. 149]. Практично всі клуби відчували брак інвентарю. Для прикладу, культосвітні заклади Більшівцівського району не мали на балансі жодного музичного інструмента [7, арк. 159]. Тому своєрідні «народні» кампанії з будівництва, ремонту та забезпечення обладнанням клубів, хат-читалень, бібліотек та шкіл були традиційною формою підтримки їх життєдіяльності в різних районах Станіславщини до кінця 1940-х років.

Траплялися непоодинокі випадки, в тому числі й на Прикарпатті, коли приміщення культосвітніх закладів, зокрема клубів, використовувалися не за призначенням. І хоча ЦК КП(б)У своїм рішенням від 10 липня 1946 р. категорично заборонив подібну практику, на місцях й надалі нехтували вказівкам згори [7, арк. 114]. Наприклад, на одній з обласних нарад 1950 р. керівництво Комітету в справах культурно-освітніх установ при Раді Міністрів УРСР констатувало, що далеко не всі установи у районах привели до порядку свою інфраструктуру. Перевірка виявила, що в селі Ямниця Станіславського району в гримерці відкрили буфет для всіх охочих, а на сцені організували склад. Водночас у селах Маринопіль і Ганусівка Жовтневого району в клубних приміщеннях розмістили сільські ради, кооперативу та молочний пункт [13, арк. 146–147].

У жовтні 1947 р. Рада Міністрів УРСР і ЦК КП(б)У ухвалили ряд документів, спрямованих на покращення роботи сільських клубів. Поміж іншого передбачалося запровадження в останніх персонального членства, що мало забезпечити не лише додаткову матеріальну базу фінансування, але й відповідальність кожного члена за роботу закладу. Проте за три місяці дії нового положення в області на нього перейшло всього 36 клубів, серед яких 12 було в Косівському районі, 6 – у Снятинському і 2 – у Калуському [11, арк. 24].

Не покращилася ситуація з організацією клубної роботи на Прикарпатті й на початку 1950-х років. Показовими у цьому плані є думки, виголошені під час однієї з партійно-господарських нарад першим секретарем Станіславського обкому КП(б)У М. Слонем: «Ті клуби, які у нас є, якщо покласти руку на серце і сказати, більшість з них – це тільки назва, а насправді це просто холодні, не обладнані хати, тобто велика хата в більшості випадків і більше нічого там немає» [13, арк. 184].

Однією із поширених форм клубної роботи серед населення на західноукраїнських землях

була художня самодіяльність. Станом на початок 1946 р. в Станіславській області працювало лише 486 гуртків самодіяльності, в які було залучено близько 5500 осіб. А вже через рік, якщо вірити офіційним даним, налічувалося 1400 драматичних, хорових, музичних і танцювальних самодіяльних колективів, членами яких було 20 тис. осіб [19].

Саме репертуарна політика гуртків художньої самодіяльності, її аполітичність були чи не головним предметом критики з боку партійних функціонерів області. «Наша самодіяльність має бути спрямована на вирішення завдань будівництва комунізму в нашій країні, вирішення завдань IV п'ятирічки. Потрібно звернути увагу на ідейний зміст самодіяльності, ліквідувати самоплив. Не можна давати право одному керівнику гуртка вибирати для постановки п'єси, потрібно, щоб він узгоджував це питання», – заявляв завідувач пропаганди і агітації Станіславського обкому партії В. Клязника [7, арк. 176]. Іншими словами, місцеве керівництво вимагало від партійно-адміністративних структур та інтелігенції вживати безпосередніх заходів задля посилення контролю за репертуаром аматорських колективів, «щоби кожна нова постановка і концерт, підготовлені гуртками художньої самодіяльності, попередньо проглядалися секретарями партійних організацій і вчителями» [15, арк. 37].

Не дивно, що різноманітні заходи ідеологічного контролю згори на практиці фактично позбавляли художні колективи їх самодіяльного статусу і, як наслідок, це позначалося на втраті інтересу до їх творчості серед широкого загалу населення через малоцікаву репертуарну політику і обмеження у постановці творів національної класики. Окрім того, діяльність гуртків художньої самодіяльності часто носив несистемний характер. Типовою була ситуація, коли їх робота «активізувалася» і «стимулювалася» згори партійними, комсомольськими та профспілковими організаціями у дні проведення тих чи інших святкових урочистостей, ювілеїв, фестивалів або конкурсів.

Після війни важлива роль у проведенні культурно-масової роботи по містах і селах Прикарпаття відводилася бібліотечній мережі. На кінець 1945 р. тут функціонувало 127 бібліотек, з яких 2 обласні, 3 міські і 84 сільські. Та незважаючи на всі вжиті заходи, вчасно не змогли розпочати свою роботу ще 40 бібліотечних закладів. Щоб якимось чином компенсувати цей дефіцит, з метою ширшого охоплення літературою читачів Станіславщини було створено більше 100 пересувних бібліотек, які обслуговували своєю роботою близько 5000 читачів. Однією з проблем в розгортанні бібліотечної мережі області у даний період був брак відповідних приміщень. Тільки окремі заклади змогли розмістити власні книжкові фонди в пристосованих для цього місцях. В окремих районах, таких як Бурштинський, Гвіздецький, Яремчанський, через неналежну увагу місцевого партійного керівництва бібліотеки були погано, або взагалі не забезпечені паливом [18, арк. 1–3].

Окремої уваги потребує питання комплектації бібліотек книжковими фондами. Ще в 1922 р. у Радянському Союзі з'явилися спецфонди, призначені для зберігання так званої ідеологічно ворожої

і шкідливої літератури. Після війни саме туди потрапила основна частина трофейної літератури, вивезеної з Німеччини [4, с. 75]. Тоді ж Головліт СРСР, виконуючи вказівку відділу пропаганди та агітації ЦК ВКП(б), запровадив нове положення про спецфонди літератури, яке активізувало процес перевірки та «очищення» книжкових фондів країни.

Саме в руслі загальносоюзної практики вимушені були будувати свою роботу з формування книжкових фондів й українські бібліотеки. В 1940-х роках комплектація бібліотек Станіславщини проходила переважно за рахунок літератури надісланої зі східних областей України, а також через її збір серед читачів і за рахунок обласного бібліотечного колектора. Наприклад, протягом 1945 р. в область прибуло 40000 книжок з Одеси, 15000 – з Харкова, 12000 – з Держфонду літератури. А загальна чисельність проінвентаризованої та повністю обробленої літератури склала 139825 примірників [18, арк. 1].

Література, яка прибула на Прикарпаття зі східних регіонів, представляла собою переважно дореволюційні видання, і більшість книг була на технічну тематику. Цікавою для порівняльного аналізу бібліотечного фонду є мовна специфіка видань. На російській мові було 60% примірників, на українській – 25%, на польській – 15%. Для прикладу, в Снятинській районній бібліотеці фонд складався з 2925 примірників, з них російськомовної літератури – 1214, україномовної – 900, польськомовної – 800, на інших мовах – 11. Тож, зважаючи на домінування україномовного населення в регіоні, бібліотеки відчували помітний брак літератури саме українською мовою [18, арк. 2].

У 1947 р. бюро Станіславського обкому КП(б) У своїм рішенням зобов'язало міськкоми і райкоми партії створити спеціальні комісії з кваліфікованих бібліотечних працівників і партактиву для суцільної перевірки книжкових фондів масових і шкільних бібліотек та очистку їх від застарілої і ворожої літератури. Комісії разом з цензорами перевірили 12 основних міських і 39 районних та шкільних бібліотек, в яких знайшли і вилучили 336 екземплярів ідейно-шкідливої літератури [9, арк. 135–136].

Незважаючи на багато в чому ідеологічний характер роботи і постійний нагляд цензури, становлення і розширення мережі книгозбірень, особливо в сільській місцевості, сприяло швидкому подоланню неписьменності і малописьменності в регіоні, підвищенню загального культурного рівня населення [3, с. 105–106].

Зміни, пов'язані з подальшою політикою радянської заходних областей УРСР, торкнулися і процесу музейного будівництва в регіоні. У досліджуваній нами період провідну роль у цій галузі на Прикарпатті займали Станіславський обласний краєзнавчий музей та Коломийський музей народного мистецтва Гуцульщини. Окрім них, свою культурно-освітню місію виконували Русівський літературно-меморіальний музей Василя Стефаника (1941 р.), Музей Косівського училища декоративного та прикладного мистецтва (1945 р.), Снятинський літературно-меморіальний музей Марка Черемшини (1949 р.) і Криворівнянський літературно-меморіальний музей Івана Франка (1953 р.) [5, с. 136].

У повоєнні роки місцеві музеї зіткнулися з актуальною потребою щодо впорядкування та на-

повнення фондів, які у порівнянні з довоєнним періодом зазнали помітних втрат. Для прикладу, на початку війни зі сховищ Станіславського історико-краєзнавчого музею було безповоротно вивезено вглиб СРСР найцінніші експонати відділів народного мистецтва, нумізматики та архівні матеріали. Іншу частину музейної колекції було розграбовано пізніше.

З іншого боку, сам факт повернення партійно-радянської адміністративної системи не гарантував місцевим музейникам збереження історико-культурних артефактів, які вціліли у часи воєнного лихоліття. Поширеною була практика створення закритих музейних фондів, до яких спецкомісії відбирали так звані «політично шкідливі» для сталінського режиму експонати, що ілюстрували національні ідеї українського народу, предмети релігійного культу і т. д. [9, арк. 135–136].

З огляду на культурну політику центральних органів влади, в період сталінізму у діяльності прикарпатських музейних закладів панувала жорстка регламентація тематики та змісту експозицій. Головний акцент українські музейники повинні були робити на ідеях класової боротьби, інтернаціоналізму, перевагах радянської системи господарювання, а також викритті «пережитків українського буржуазного націоналізму». Тематико-експозиційні плани стаціонарних та тимчасових виставок у музейних установах, а також самі виставки вимагали попереднього затвердження у відповідних відділах культосвітньої роботи [23, с. 163].

Сталінські часи були багаті на різного роду викривальні ідеологічні кампанії партійних органів. Їх результатом був пошук помилок, у тому числі й в галузі культурного будівництва. Як приклад, внаслідок розгортаних атак на українську культуру, пов'язаних із появою двох публікацій у газеті «Правда» під назвами «Проти ідеологічних перекирвань в літературі» від 2 липня 1951 р. та «Що пропагують львівські музеї?» від 13 вересня 1951 р., серед інших «ідейні помилки» знайшлися і в роботі музейних установ Станіславської області [16, арк. 122].

Ще з дорадянської доби окремою формою культурного дозвілля прикарпатців стало кіно. Враховуючи мистецькі особливості кінематографа, естетичний потенціал його широкого ідеологічного впливу на маси, партійно-радянські органи УРСР ще з 30-х років ХХ ст. вживали системних заходів із кінофікації населених пунктів [21, с. 165]. Аналогічна робота з розгортання кіномережі почала проводитися і у новоприєднаних областях на заході УРСР. У першому кварталі 1946 р. на Станіславщині працювало 38 кінотеатрів міського типу і 25 сільського [7, арк. 105]. Для більш ширшого охоплення кінематографом міських і сільських жителів діяли так звані кінопересувки, яких станом на 1948 р. налічувалось 127 (82 сільські).

Але обласна кіномережа з року в рік не виконувала поставлені на неї партійним керівництвом плани культурно-масової роботи з населенням. Зокрема, в 1948 р. планувалося провести 17347 кіносеансів, а фактично було дано 11633 кінопоказів (63% від плану); замість 1 млн. глядачів було охоплено кінопереглядами тільки 411 тисяч (41% від плану) [12, арк. 91]. Зауважимо, що навіть до цих офіційних показників по кінообслуговуванню населення треба ставитися з певною

обережністю, оскільки траплялися випадки, коли партійні органи викривали райвідділи кінофікації в приписках [7, арк. 105].

Серед основних причин незадовільної роботи кіномережі області в другій половині 1940-х років Міністерство кінематографії УРСР називало відсутність в апараті обласного управління кінофікації досвідчених кадрів, особливо працівників з техніки та експлуатації кіномережі [10, арк. 16]. У багатьох районах Прикарпаття мали місце крадіжки кінофільмів. У 1945 р. в результаті безвідповідального ставлення кіномеханіків було пошкоджено 28 кінокартин. За перший квартал 1946 р. було зареєстровано ще 10 таких випадків, а в Рогатинському районі було знищено єдиний екземпляр фільму «Доповідь товариша Сталіна про проект Конституції», що викликало особливе невдоволення партійних структур [7, арк. 106].

Попри невиконання планів роботи з населенням постійною темою для критики облуправління кінофікації була недостатня ідейно-політична складова його діяльності. Зазнавали критичних зауважень і партійні органи, які безпосередньо повинні були на місцях контролювати ідейний зміст демонстрованих картин. Так, відділу пропаганди і агітації Станіславського міськкому КП(б) У перепало від обласного керівництва за те, що «не планує і не контролює демонстрацію кінофільмів в місті, внаслідок чого з екранів майже не сходять безідейні картини». Партійно-господарські органи турбував той факт, що аполітичні фільми «Сільва», «Безтурботне господарство» у Станіславі загалом відвідало більше 35000 глядачів, а такі високоідейні, на їхню думку, кіноагітки, як «Клятва» і Великий перелом» – лише 21000 [8, арк. 22].

В 1945–1948 рр. облуправління кінофікації проводило в районах і селах Станіславщини своєрідні кінофестивалі. Ця форма масової роботи з глядачем в УРСР була не нова і практикувалася ще з довоєнних часів. Кілька днів поспіль в кожному з охоплених такою акцією населених пунктів демонструвалися зразки радянської кі-

нопропаганди на різноманітні теми комуністичного будівництва [11, арк. 33]. Та незважаючи на вжиті заходи в сфері кінофікації, Станіславський обком КП(б)У і на початку 1950-х років продовжував незадовільно оцінювати стан справ з кінообслуговування трудящих, особливо серед сільського населення області [14, арк. 27].

Висновки і пропозиції. Отже, можна стверджувати, що процеси радянізації західних областей України в другій половині 40-х – на початку 50-х років ХХ ст. мали безпосередній вплив і на функціонування культосвітньої галузі. Нова для більшості прикарпатців влада здійснила низку заходів з розширення кількості клубних закладів, відкриття і налагодження роботи музеїв, кінотеатрів, міських і сільських бібліотек. У такий спосіб створювалися формальні умови для участі населення в хорових і драматичних гуртках, відвідуванні кінопоказів та музейних виставок, проведенні дозвілля за читанням книги чи періодики з бібліотечних фондів, що позитивно впливало на загальнокультурний розвиток громадян.

Водночас радянські органи влади розглядали працівників культосвіти передусім як потенційних провідників партійного курсу, і як осередки агітаційно-пропагандистської роботи на місцях. Тож новоорганізовані радянські установи, які прийшли в Західну Україну на зміну колишнім культурно-освітнім організаціям національно-патріотичного спрямування, працювали під жорстким контролем партійних і каральних органів, були обмежені у виборі форм та методів ведення культурно-масової роботи. Окрім того, вимагала кращого матеріально-технічна база більшості клубів і бібліотек, насамперед в сільській місцевості, що стало результатом постійного недофінансування галузі. Також з року в рік з огляду на непрестижність професії і низьку оплату праці спостерігалася висока плинність кадрів. Через це, з одного боку, падала якість роботи культосвітніх установ, та, з іншого боку, погіршувалося загальне ставлення до них серед пересічних мешканців.

Список літератури:

1. Андрухів І. Тисмениця. Івано-Франківськ, 2002. 486 с.
2. Баран В., Даниленко В. Україна в умовах системної кризи (1946–1980-і рр.). Київ, 1999. 304 с.
3. Баран В., Токарський В. Україна: західні землі. 1939–1941 рр. Львів, 2009. 448 с.
4. Баран В. Україна: новітня історія (1945–1991 рр.). Львів, 2003. 670 с.
5. Демеха І. Історичні аспекти формування мережі державних музеїв на Прикарпатті. *Схід: аналітично-інформаційний журнал*. 2013. № 4. С. 134–139.
6. Державний архів Івано-Франківської області. Ф. 1-П. Оп. 1. Спр. 282.
7. Державний архів Івано-Франківської області. Ф. 1-П. Оп. 1. Спр. 385.
8. Державний архів Івано-Франківської області. Ф. 1-П. Оп. 1. Спр. 403.
9. Державний архів Івано-Франківської області. Ф. 1-П. Оп. 1. Спр. 592.
10. Державний архів Івано-Франківської області. Ф. 1-П. Оп. 1. Спр. 601.
11. Державний архів Івано-Франківської області. Ф. 1-П. Оп. 1. Спр. 767.
12. Державний архів Івано-Франківської області. Ф. 1-П. Оп. 1. Спр. 814.
13. Державний архів Івано-Франківської області. Ф. 1-П. Оп. 1. Спр. 1142.
14. Державний архів Івано-Франківської області. Ф. 1-П. Оп. 1. Спр. 1341.
15. Державний архів Івано-Франківської області. Ф. Р-295. Оп. 5. Спр. 856.
16. Державний архів Івано-Франківської області. Ф. Р-295. Оп. 6. Спр. 237.
17. Державний архів Івано-Франківської області. Ф. Р-1149. Оп. 1. Спр. 3.
18. Державний архів Івано-Франківської області. Ф. Р-1149. Оп. 1. Спр. 114.
19. Краще керувати художньою самодіяльністю. *Прикарпатська правда*. 1947. 31 травня. С. 2.
20. Малирчук О. Тоталітаризм проти західноукраїнського села. Івано-Франківськ, 2008. 228 с.
21. Мандрик Я. Кульгура українського села в період сталінізму 1929–1938 рр. Івано-Франківськ, 1998. 254 с.
22. Центральний державний архів громадських об'єднань України. Ф. 1. Оп. 23.
23. Спр. 1716.
24. Якубець А. Система управління музейною справою в УРСР (1945–1953 рр.). *Науковий вісник Національного музею історії України*. 2016. Вип. 1. Част. 1. С. 160–165.

References:

1. Andrukhiv I. (2002) Tysmenytsia [Tysmenytsia]. Ivano-Frankivsk: Lileia NV. (in Ukrainian)
2. Baran V., Danylenko V. (1999) Ukraina v umovakh systemnoi kryzy (1946–1980-i rr.) [Ukraine in a systemic crisis (1946–1980s)]. Kyiv: Alternative. (in Ukrainian)
3. Baran V., Tokarskyi V. (2009) Ukraina: zakhidni zemli. 1939–1941 rr. [Ukraine: western region. 1939–1941]. Lviv: Ivan Krypiakevych Institute of Ukrainian Studies NAS of Ukraine. (in Ukrainian)
4. Baran V. (2003) Ukraina: novitnia istoriia (1945–1991 pp.) [Ukraine: Modern History (1945–1991 rr.)]. Lviv: Ivan Krypiakevych Institute of Ukrainian Studies NAS of Ukraine. (in Ukrainian)
5. Demekha I. (2013) Istorychni aspekty formuvannia merezhi derzhavnykh muzeiv na Prykarpatti [Historical aspects of forming of state museum network in the Carpathians]. *Skhid: analitychno-informatsiyni zhurnal*, no. 4, pp. 134–139.
6. Derzhavnyi arkhiv Ivano-Frankivskoi oblasti [State Archives of Ivano-Frankivsk region]. F. 1-R. Op. 1. Spr. 282.
7. Derzhavnyi arkhiv Ivano-Frankivskoi oblasti [State Archives of Ivano-Frankivsk region]. F. 1-R. Op. 1. Spr. 385.
8. Derzhavnyi arkhiv Ivano-Frankivskoi oblasti [State Archives of Ivano-Frankivsk region]. F. 1-R. Op. 1. Spr. 403.
9. Derzhavnyi arkhiv Ivano-Frankivskoi oblasti [State Archives of Ivano-Frankivsk region]. F. 1-R. Op. 1. Spr. 592.
10. Derzhavnyi arkhiv Ivano-Frankivskoi oblasti [State Archives of Ivano-Frankivsk region]. F. 1-R. Op. 1. Spr. 601.
11. Derzhavnyi arkhiv Ivano-Frankivskoi oblasti [State Archives of Ivano-Frankivsk region]. F. 1-R. Op. 1. Spr. 767.
12. Derzhavnyi arkhiv Ivano-Frankivskoi oblasti [State Archives of Ivano-Frankivsk region]. F. 1-R. Op. 1. Spr. 814.
13. Derzhavnyi arkhiv Ivano-Frankivskoi oblasti [State Archives of Ivano-Frankivsk region]. F. 1-R. Op. 1. Spr. 1142.
14. Derzhavnyi arkhiv Ivano-Frankivskoi oblasti [State Archives of Ivano-Frankivsk region]. F. 1-R. Op. 1. Spr. 1341.
15. Derzhavnyi arkhiv Ivano-Frankivskoi oblasti [State Archives of Ivano-Frankivsk region]. F. R-295. Op. 5. Spr. 856.
16. Derzhavnyi arkhiv Ivano-Frankivskoi oblasti [State Archives of Ivano-Frankivsk region]. F. R-295. Op. 6. Spr. 237.
17. Derzhavnyi arkhiv Ivano-Frankivskoi oblasti [State Archives of Ivano-Frankivsk region]. F. R-1149. Op. 1. Spr. 3.
18. Derzhavnyi arkhiv Ivano-Frankivskoi oblasti [State Archives of Ivano-Frankivsk region]. F. R-1149. Op. 1. Spr. 114.
19. Krashche keruvaty khudozhnoiu samodiialnistiu [Better to manage amateur art]. (1957, 31 bereznia). *Prykarpatska pravda*, p. 2.
20. Maliarchuk O. (2008) Totalitaryzm proty zakhidnoukrainskoho sela [Totalitarianism against the western Ukrainian village]. Ivano-Frankivsk: Misto NV. (in Ukrainian)
21. Mandryk Ya. (1998) Kultura ukrainskoho sela v period stalinizmu. 1929–1938 rr. [Culture of the Ukrainian village during Stalinism. 1929–1938]. Ivano-Frankivsk. (in Ukrainian)
22. Tsentralnyi derzhavnyi arkhiv hromadskykh obiednan Ukrainy [Central State Archive of Public Associations of Ukraine]. F. 1. Op. 23. Spr. 1716.
23. Yakubets A. (2016) Systema upravlinnia muzeinoiu spravoio v URSS (1945–1953 rr.) [Museum management system in the USSR (1945–1953)]. *Naukovyi visnyk Natsionalnoho muzeiu istorii Ukrainy*, vol. 1, part. 1, pp. 160–165.